

TRT Repertuarında Bulunan ve 15-19. Yüzyıllar Arasında Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Form Ve Usûlleri Üzerine Bir İnceleme

Yard. Doç. Erol BAŞARA*

Özet

Bu çalışmada TRT repertuarında bulunan Rast makamındaki sözlü eserlerin form ve usûllerinin yüzyıllara göre dağılımları belirlenmiştir. İstatistikî bilgi çalışması şeklindeki incelemenin amacı, Rast Makamındaki sözlü eserlerde kullanılan form ve usûllerin kullanım sıklığının tespitidir.

Anahtar Kelimeler: Rast makamı, form, usûl.

Abstract

In this study, the distribution of the forms and usuls¹ of songs found in TRT repertuary through centuries are established. The purpose of the study in the form of statistical information is to determine the usage frequency of the forms and usuls used in the oral works composed in the Rast maqam.

Key Words: Rast maqam, form, usûl

Giriş: Ülkemizde müzik eğitimi veren her dereceden eğitim kurumunda çalgı eğitimi, ses eğitimi, işitme, armoni v.b. bilgilerinin yanında, müzik tarihi her zaman yer almıştır. Müzik eğitiminde asla vazgeçilemeyen müzik tarihinin tanımı için Gültekin Oransay şöyle demektedir²: "*Mûsikî sanatının binyıllar boyunca dünyanın çeşitli köşelerinde aldığı biçimleri, geçirdiği değişme ve gelişmeleri, bunlara yol açan nedenleri de göstererek ve zaman içindeki akışı evrelerine ayırarak anlatan bir bilgi dalıdır*". Müzik tarihini müzikbilim içerisinde değerlendiren Ahmet Say, "*Müzik tarihi çalışmalarının alanını aydınlatan tarihsel müzikbilim şu bilgi dallarını kapsar*"³ dedikten sonra, çalgı bilgisi, ikonografi, seslendirme bilgisi, müzik yazıları bilgisi, kaynakça bilgisi, biyografi, form bilgisi, terminoloji ve stil bilgisi alt başlıklarını vermekte, form bilgisinin izahında ritm

* Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi – Sivas.

¹ A special rithmic mode in Turkish Music.

² Oransay, G. Müzik Tarihi, c:1, s:7 , Yaykur, 1976, Ankara,

³ Say, A. Müzik Tarihi, s:18 .

unsuruna değinmektedir. Bu genel tanımların yanında özellikle Türk Müziği Tarihi ile ilgili olarak Yılmaz Öztuna, "Türk Mûsikîsi Tarihi'nin mevzuu, Türk Mûsikîsi'nin geğmişidir. Türk Mûsikîsi ile ilgili her şey bu mevzu girer" demektedir.⁴ İşte Oransay'daki "değişim", Say'daki "form-ritm", hassaten Öztuna'daki "Türk Mûsikîsi ile ilgili her şey" söylemleri göz önüne alınarak, Türk Müziği Tarihi değerlendirmelerinde kullanılmak üzere başlanılan bu çalışmada, TRT repertuarında bulunan Rast makamındaki sözlü eserlerin, yüzyıllara göre form ve usûl dağılımları saptanmıştır. "Yüzyıllara ayırma", yüzyılların müziksel özelliklerine göre olmayıp, verilerin kolay anlaşılması için benimsenmiştir. Bu çalışma için Rast makamının seçilmesinin nedeni; geleneğimizde Rast'ın "ümm-ül makamât" sayılmasıdır. TRT repertuarında Meragî'den önce Rast makamında sözlü eser tespit edilemediğinden, çalışma, Meragî'nin yaşadığı 15. yüzyıldan, 19. yüzyıl sonuna kadar bir zaman dilimiyle sınırlandırılmıştır. Besteciler, vefât ettikleri yüzyıla dâhil edilmiş ve tablolarla vefât tarihlerine göre yazılmışlardır. 1800'lü yıllarda doğup 1900'den sonra vefât eden bestecilerin eserleri ve anonim eserler incelemeye alınmamıştır. Çok sayıda eser bestelenen 19. yüzyılı yalın olarak sunmak için, bu yüzyılın, bestecilerin eser sayısına göre 6 başlıkta verilmesi tercih edilmiştir.

15. Yüzyıl

Rast makamında 15. yüzyıldan bize kalan tüm eserler Meragî'ye ait olup, hepsi lâ-dînîdir. Meragî klasik müziğimizin Kâr ve Beste gibi en gösterişli formlarından 7 eser bestelemiş, bu eserlerin ikisinde büyük usûl kullanmış, Beste formunu 4, Düyek usûlünü 3 defa tercih etmiştir. Meragî'nin kullandığı Fer usûlünü 20.yüzyıl başına kadar başka besteciler kullanmamıştır. Meragî'nin eserlerindeki tüm form ve usûller, Rast makamındaki ilk örnekler olarak Türk Müziği Tarihi'ne geçmiştir.(Bakınız: Tablo 1)

⁴ Öztuna, Y.Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi, c:II, s: 453. Kültür Bakanlığı/1164, Kültür Eserleri Dizisi/149

Tablo 1. 15. YY.' da Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Abdülkâdir Meragî	1	Ah ki kûned kavmi beyâkin	Kâr	Devr-i Revan
"	2	Ahen şevkâi ilâ diyâr ili kayd- ı fiha	Kâr	Düyek
"	3	Âhu biyâ mîrzem âhu biyâ	Yürük Semâî	Yürük Semâî
"	4	Amed nesim-i subh dem	Beste	Düyek
"	5	Derd-mend i aşk	Beste	Devr-i Revan
"	6	Ey mâh-ı men der mektebeset ...	Ağır Semâî	Aksak Semâî
"	7	Haydarname	Kâr	Düyek
"	8	İmşeb ki ruhâş çerağ-ı bezm- i men bud	Beste	Hafif
"	9	Seyr-i gül-i gülşen bî-tü harârest	Beste	Fer

16. Yüzyıl

16.yüzyıl Rast makamının rağbet görmediği bir dönemdir. Bu dönemde sadece bir Kâr bestelenmiştir. (Bakınız: Tablo 2)

Tablo 2. 16. YY.' da Rast Makamındaki Bestelenmiş Tek Sözlü Eser

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Abdül Ali	1	Ez şevk-i tü an zûlf-i tü	Kâr	Hafif

17. Yüzyıl

6 besteciden 7 eserin bize ulaştığı 17.yüzyıl, Rast makamındaki ilk Kâr-ı nâtık'ın ve ilk dînî müziğin bestelendiği yüzyıldır. Bu dönemde 5 lâ-dînî eser mevcuttur. 17. yüzyılda İlâhi, Aksak Semâî ve Yürük Semâî formları ile Sofyan, Aksak Semâî ve Yürük Semâî usûlleri ikiye kez kullanılmıştır. Rast makamında Sofyan ve Çenber usûlleriyle ilk kez bu dönemde karşılaşırız. 17. yüzyıl bestecilerinden Hatipzâde Osman Efendi, araştırmamızın sınırlandığı zaman

dilimi içinde Rast makamında Çenber usûlünü kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 3)

Tablo 3. 17. YY.' da Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Küçük Ahmed Ağa	1	Ömür bahçesinin gülü	İlâhi	Sofyan
Hatipzâde Osman Efendi	2	Rast geldim merg-zar içre o şûh-i dilkeşe	Kâr-ı nâtık	Çenber
Hatip Zâkirî Hasan Efendi	3	Aşkınla cihan beste	İlâhi	Sofyan
Nailçezâde Mehmet Efendi	4	Hevâ-yı aşkına şâhim	Ağır Semâî	Aksak Semâî
Hafız Post	5	Biz âlûde-i sâgar-ı bâdeyiz	Yürük Semâî	Yürük Semâî
"	6	Gelse o şuh meclise	Yürük Semâî	Yürük Semâî
Taşçızâde Recep Çelebi	7	Çekmiş yüzüne nikâb-ı işve	Ağır Semâî	Aksak Semâî

18. Yüzyıl

Tevşih, naat ve durak gibi dînî formların Rast makamında ilk kez kullanıldığı 18.yüzyıl, Ağır Çenber, Ağır Düyek, Darb-ı Türkî, Durak Evferi ve Evsat gibi usûllerin de Rast makamında ilk defa kullanıldığı yüzyıl olarak Türk Müziği Tarihine geçmiştir. Bu dönemden bize 9 dînî 7 lâ-dînî eser ulaşmıştır. Acemler⁵, (Acemler, eser verdikleri en son tarih olan 18. yüzyıla alınmıştır) hâriç tutulursa 9 besteci bu dönemde eser vermiş, dönemin büyük ismi İtrî'nin 3 eseri bize ulaşmıştır. İtrî incelenen yüzyıllar arasında Darb-ı Türkî usûlünü ve Naat formunu, Zaharya Ağır Çenber usûlünü, Çalazâde Mustafa Efendi ise Durak formunu ve Durak Evferi usûlünü Rast makamında kullanan tek bestecidir. 18.YY'da en fazla

⁵ 16-18.asırlara ait Osmanlı güfte ve nota mecmualarında, İran'da Safevî çağında Türk bestekârlarının Osmanlı ve İstanbul çevresinde icrâ edilen eserlerinin bestekârları Osmanlılarca bu kelime ile işaret edilmiş fakat bestekâr isimleri yazılmamıştır. Öztuna,Y.Büyük Türk Mûsikisi Ansiklopedisi c:1,s:226.Kültür Bakanlığı/1163, Kültür Eserleri Dizisi/149

kullanılan form Tevşih (5 defa), en fazla kullanılan usûl ise Evsat'tır (3 defa). Dönem, Rast makamında dînî müziğin öne çıktığı bir devre olarak Türk Müziği Tarihi'ndeki yerini almıştır. (Bakınız: Tablo 4)

Tablo 4. 18 YY.' da Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Ali Şîr-ü Gani	1	Hakk'a âşık olanlar	Îlâhi	Sofyan
İtrî	2	Yâ Hazret-i Mevlâna	Naat	Darb-ı Türkî
"	3	Çün doğup tuttu cihan yüzünü	Tevşih	Sofyan
"	4	Ne bülbül- süz ne giriftâr-ı reng-i bú olu-ruz	Ağır Semâî	Aksak Semâî
Nalburîzâde Mehmed Efendi	5	Merhaba ey mevlid-i	Tevşih	Evsat
Çalazâde Mustafa Efendi	6	Âlemler nûra gark oldu Muhammed doğduğu gece	Tevşih	Evsat
"	7	Ben sanırdım âlem içre ...	Durak	Durak Evferi
Tabî Mustafa Efendi	8	Seyr eyle o billûr beden ...	Beste	Hafif
Tîznâm Yusuf Çelebi	9	Afitâb-ı subh-i mâ evhâ Habîb-i Kibriyâ	Tevşih	Evsat
"	10	Merhabâ ey şûle-i âyine-i sîrr-ı Hüdâ	Tevşih	Düyek
Şeyh-ül İslâm Es'ad Efendi	11	Çün bildik mü'minin kalbinde Beytullah var	Îlâhi	Düyek
Zaharya	12	Reng-i mevc-i âb-ı zümrütten boyandı câmesi	Beste	Ağır Çenber
Abdürrahim Dede	13	Bir yüzden idi yâr ile üslûb-i muhabbet	Yürük Semâî	Yürük Semâî
Acemler	14	An çehre-i zîbâ-yı tû	Yürük Semâî	Yürük Semâî
"	15	Ger tığ-i bâred der kûy-i an mâh	Beste	Ağır Düyek
"	16	Hem kamer hem zühre ..	Beste	Devr-i Revan

19. Yüzyıl

19.yüzyıl, Rast makamında Şarkı, Marş, Medhiye, Dua ve Şuğul formlarının ilk kez kullanıldığı yüzyıldır. Ağır Aksak, Ağır Aksak Semâî, Aksak, Curcuna, Devr-i Hindî, Evfer, Müsemmen, Nîm Sofyan, Sakîl, Semâî, Sengin Semâî, Türk Aksağı ve Zincir usûl-leriyle değişmeli usûllere ilk kez yine bu dönemde rastlıyoruz. Rast makamında 66 şarkının bestelendiği 19. yüzyıl, Hacı Ârif Bey ve Rif'at Bey'in şarkı formunu zirveye taşıdıkları bir dönemdir. Araştırmanın sınırlandığı dönem içinde Rast makamında eser veren tek kadın besteci Dilhayat Kalfa⁶, 19. yüzyıl bestecisidir. Bu yüzyılda üretilen 84 Rast eserin yalnızca 8'i dînî müzik olup, dönem, lâ-dînî müziğin egemen olduğu bir devredir.

19. Yüzyıl a-Rif'at Bey (1820–1888): Rif'at Bey, Rast makamında en fazla Şarkı formunu (12 defa) ve Sofyan usûlünü (5 defa) tercih etmiştir. İncelenen yüzyıllar arasında Marş, Dua, Medhiye formları ile Nîm Sofyan usûlünü kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 5)

Tablo 5. Rif'at Bey'in Rast Eserleri

Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
1	Almak dilersen bu dil-rübâyı	Şarkı	Sofyan
2	Annem beni yetiştirdi bu ellere yolladı	Marş	Nim Sofyan
3	Bâd-ı âhımdır sana te'sir eden	Şarkı	Sofyan
4	Evlâd-ı vatan (vatan şarkısı)	Şarkı	Sofyan
5	Ey kerem fermâ şehinşâh-ı cihan	Dua	Düyek
6	Ey padişâh-ı saltanat-ârâ-yı yegâne	Medhiye	Sofyan
7	Ey şûh-i rânâ	Şarkı	Aksak
8	Feryâd ediyor âşık-ı hasret-zede	Şarkı	Aksak
9	Gamdan âzâde heman	Şarkı	Curcuna
10	Gözümden ey perî-rûyim	Şarkı	Yürük Semâî

⁶ Dilhayat Kalfa'nın yaşadığı dönem ihtilaflıdır. Bu çalışmada Yılmaz Öztuna'nın verdiği (1760?- 1820?) tarihine itibar edilmiş ve çalışmanın "Giriş" bölümünde belirtildiği gibi besteci vefât ettiği yüzyıla dahil edilmiştir. Öztuna, Y. Büyük Türk Müsikisi Ansiklopedisi c:1, s:226. Kültür Bakanlığı/1163, Kültür Eserleri Dizisi/149

11	İltifatın eyledi ihyâ beni	Şarkı	Devr-i Hindî
12	Karlı dağı aşım geldim	Şarkı	Sofyan
13	Senin aşkın gamı attı beni	Şarkı	Curcuna
14	Sevdiğim âzâde-i hicrânî-nim	Şarkı	Aksak
15	Sivastopol önünde yatan gemiler	Marş	Nim Sofyan
16	Tîr-i müjgânınla	Şarkı	Türk Aksağı

19. Yüzyıl b- Hacı Ârif Bey (1831-1885):Hacı Ârif Bey, Rast makamındaki tüm eserlerinde Şarkı formunu kullanırken, bu eserlerinde en fazla Devr-i Hindî usûlünü tercih etmiştir (4 kez). Kendi buluşu olan Müsemmen usûlünü, 20. yüzyıl başına kadar kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 6)

Tablo 6. Hacı Arif Bey'in Rast Eserleri

Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
1	Âşık oldur kim kılar cânın fedâ cânânına	Şarkı	Curcuna
2	Çeşm-i mahmûrun sebep-tir	Şarkı	Devr-i Hindî
3	Ehl-i dîl isen kendine zevk eyle cefâyı	Şarkı	Devr-i Hindî
4	Elâ yâ eyyüha's sâkî (Sâkinâme)	Şarkı	Devr-i Hindî
5	Esti nesîm-i nev bahar	Şarkı	Türk Aksağı
6	Ey gül-nihâl-i işvebâz	Şarkı	Türk Aksağı
7	Ey vatanperver yine gel gayrete	Şarkı	Sofyan
8	Mükedder derd-i peyderpeyle şimdi	Şarkı	Aksak
9	N'eyledi gör bana ol mâh-ı-mehi	Şarkı	Curcuna
10	Penbe-i dâğ-ı cünûn içre	Şarkı	Devr-i Hindî
11	Seyl ü âteştten emîn ol-maz	Şarkı	Türk Aksağı
12	Vuslatından gayrı el çek-tim	Şarkı	Müsemmen
13	Hâtırımından çıkmaz asla	Şarkı	Curcuna

19. YÜZYIL c- Dede Efendi (1778-1846): Rast makamında şarkı formunu 9 defa, Düyek usûlünü ise 4 defa tercih eden

Dede Efendi, incelenen dönem içinde Semâî usûlünü kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 7)

Tablo 7. Dede Efendi'nin Rast Eserleri

Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
1	Bu hüsn ile sen dilberâ	Şarkı	Sofyan
2	Dil bir güzele meyletti hele	Şarkı	Sengin Semâî
3	Gördükçe ben ey meh- cemâl	Şarkı	Ağır Aksak
4	Görsem seni doyunca	Şarkı	Düyek
5	Gözümde dâim hayâli cânâ	Kâr	A.Düyek-Semâî
6	Mahmûr gözün gayet güzel	Şarkı	Düyek
7	Rast getirip fend ile sey- retti hümâyı	Kâr-ı nâtik	Yürük Semâî
8	Üftâdenem ey bî-vefâ	Şarkı	Düyek
9	Yine ahlar etti peydâ	Şarkı	Düyek
10	Yine bir gül-nihal	Şarkı	Semâî
11	Yüzündür cihânı münev- ver eden	Şarkı	Yürük Semâî

19. Yüzyıl d- Zekâî Dede (1825-1897): İki Şuğul ve bir İlâhi ile dînî müziğe eğilim gösteren Zekâî Dede, Düyek usûlünü 2 defa kullanmıştır. Zekâî Dede, incelenen dönem içinde Rast makamında Şuğul formunu ve Zincir usûlünü kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 8)

Tablo 8. Zekâî Dede'nin Rast Eserleri

Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
1	Yâ Resûlullah şefaât eyle	İlâhi	Devr-i Hindî
2	Elhamdü lillâhillezi sultânühü	Şuğul	Düyek
3	Cûylarla kûhsarda çağlardı kûhken	Beste	Zincir
4	Durmaz işler tâ ciğerden hançerinin yâresi	Şarkı	Sengin Semâî
5	Mualâ gavs-i sübhânî	Şuğul	Düyek

19. Yüzyıl e-Hacı Fâik Bey (1831?-1891): Rast makamındaki tüm eserlerinde Şarkı formunu kullanan Hacı Fâik Bey, Aksak usûlünü 2 kez tercih etmiştir. (Bakınız: Tablo 9)

Tablo 9. Hacı Faik Bey'in Rast Eserleri

Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
1	Bir dâme düşürdü ki beni ..	Şarkı	Aksak
2	Jâleler saçsın nesîm	Şarkı	Aksak
3	Levmeder tâ haşre dek	Şarkı	Devr-i Hindî
4	Nihânsın dîdeden	Şarkı	Curcuna

19. Yüzyıl f-Rast Makamında 2 ve 3 Sözlü Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri:

Dellâlzâde, incelenen dönem içinde Rast makamında Evfer usûlünü kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 10)

Tablo 10. 2 ve 3 Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri

Besteci	Eser No	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Şakir Ağa	1	Her telden ol meh çalmıyor	Şarkı	Düyek
"	2	Hiç bulunmaz böyle dilbaz	Şarkı	Aksak
"	3	Mûy-i jüldem oluptur	Şarkı	Ağır Aksak
Tanburî Ali Efendi	4	Anlatayım hâlimi dildâre	Şarkı	Curcuna
"	5	Geldi eyyâm-ı bahar	Şarkı	Türk Aksağı
"	6	Milk-i dil hükmeyle sultânım	Şarkı	Devr-i Hindî-A. Aksak Semâî
Numan Ağa	7	Ey nûr-i minû	Şarkı	Yürük Semâî
"	8	Oynar meyâle bak imtiyâle	Şarkı	Türk Aksağı
Basmacı Abdi Efendi	9	Senin aşkınla çâk öldüm	Şarkı	Düyek
"	10	Sevdim yine bir nev-civan	Şarkı	Yürük semâî
Dellalzâde	11	Andelîb-i sahn-ı aşka	Şarkı	Düyek
"	12	Seninle neş'eyâbım ben	Şarkı	Evfer (Ağır)
Hafız Mehmet Efendi (Balıkçı)	13	Ey dilber-i âlî neseb	Şarkı	Sofyan
"	14	Firkatinle dil-i bî-çâreyi	Şarkı	Ağır Aksak
Mahmut Celâlettin Paşa	15	Çoktan beridir çâre ne mah-rûm-i visâlim	Şarkı	Sengin Semâî
"	16	Fitneler gizlemiş	Şarkı	Yürük Semâî

19. Yüzyıl g- Rast Makamında Bir Sözlü Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri:

Araştırmamızın sınırlandığı dönem içinde Bahâ Bey Ağır Aksak Semâî, Hamparsum Limoncuyan ise Sakîl usûlünü Rast makamında kullanan tek bestecidir. (Bakınız: Tablo 11)

Tablo 11. Tek Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri

Bestecinin Adı	Eser no.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Dilhayat Kalfa	1	Nev- hırâmım sana meyleyledi	Beste	Hafif (Ağır)
İsmet Ağa	2	Nâr-ı aşkın yaktı beni	Şarkı	Düyek
Hâfız Mehmet Efendi (Ketânî)	3	Zülfünün târ-ı şuâ-ı bâsıramdır şânesi	Şarkı	Ağır Aksak
Kemanî Ali Ağa	4	Düştü gönlüm sana şimdi	Şarkı	Ağır Düyek
Bursalı Şerif Efendi	5	Nedir derdin senin bu mâtemin ne	İlâhi	Düyek
Şikârîzâde Ahmed Efendi	6	Estâğfirullah'el azîm murânin işlerine	İlâhi	Düyek
II. Mahmut	7	Hüsnüne olmadan mağrur	Şarkı	Düyek
Hamparsum Limoncuyan	8	Zülfünü perişan etmiş serv- revânım geliyor	Beste	Sakîl
Mehmet Efendi (Eyyubî)	9	Bahr-i cürme daldı zâtım	Tevşih	Evsat
Kemanî Rıza Efendi	10	Zümre-i hûbân içinde	Şarkı	Ağır Aksak
Selahattin Bey	11	Ey nevaziş- perverim	Şarkı	Aksak
İsmet Ağa	12	Nâr-ı aşkın yaktı beni	Şarkı	Sofyan
Markar Ağa	13	Ne hûn-rîzdir o nevcivan	Şarkı	Sofyan
Lâtif Ağa	14	Doğdu ol şems-i hakikat	İlâhi	Evsat
Tanburî Osman Bey (Büyük)	15	Bin cân ile sevdim seni	Şarkı	Aksak
Mandoli Artin	16	Küyinde figanımla acep	Yürük Semâî	Yürük Semâî
Şevkî Bey	17	Nedir bu dîl-i zârın figanı	Şarkı	Curcuna
Aziz Efendi (Mendenî)	18	Sevdi gönül bir dilberi	Şarkı	Ağır Aksak
Bahâ Bey	19	Gülîstânî letâfette	Ağır Semâî	Ağır Aksak Semâî

Tablo 12. 15-19.YY. Arasında Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Form Dağılımı

Sıra no	Form	15.YY	16.YY	17.YY	18.YY	19.YY	Toplam
1	Ağır Semâî	1	-	2	1	1	5
2	Beste	4	-	-	4	3	11
3	Dua	-	-	-	-	1	1
4	Durak	-	-	-	1	-	1
5	İlâhi	-	-	2	2	4	8
6	Kâr	3	1	-	-	1	5
7	Kâr-ı Nâtik	-	-	1	-	1	2
8	Marş	-	-	-	-	2	2
9	Medhiye	-	-	-	-	1	1
10	Nâat	-	-	-	1	-	1
11	Şarkı	-	-	-	-	66	66
12	Şuğul	-	-	-	-	2	2
13	Tevşih	-	-	-	5	1	6
14	Yürük Semâî	1	-	2	2	1	6
	Toplam Eser	9	1	7	16	84	117

Tablo 13. 15-19.YY. Arasında Rast Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Usûl Dağılımı

Sıra no.	Usûl	15.YY	16.YY	17.YY	18.YY	19.YY	Toplam
1	Ağır Aksak	-	-	-	-	6	6
2	Ağır Aksak Semâî	-	-	-	-	1	1
3	Ağır Çenber	-	-	-	1	-	1
4	Ağır Düyek	-	-	-	1	1	2
5	Aksak	-	-	-	-	9	9
6	Aksak Semâî	1	-	2	1	-	4
7	Çurcuna	-	-	-	-	8	8
8	Çenber	-	-	1	-	-	1
9	Darb-ı Türki	-	-	-	1	-	1
10	Değişmeli	-	-	-	-	2	2
11	Devr-i Hindî	-	-	-	-	7	7
12	Devr-i Revan	2	-	-	1	-	3
13	Durak Evferi	-	-	-	1	-	1
14	Düyek	3	-	-	2	14	19
15	Evfer	-	-	-	-	1	1

16	Evsat	-	-	-	3	2	5
17	Fer	1	-	-	-	-	1
18	Hafif	1	1	-	1	1	4
19	Müsemmen	-	-	-	-	1	1
20	Nim Sofyan	-	-	-	-	2	2
21	Sakîl	-	-	-	-	1	1
22	Semâî	-	-	-	-	1	1
23	Sengin Semâî	-	-	-	-	3	3
24	Sofyan	-	-	2	2	10	14
25	Türk Aksağı	-	-	-	-	6	6
26	Yürük Semâî	1	-	2	2	7	12
27	Zincir	-	-	-	-	1	1
	Toplam Eser	9	1	7	16	84	117

Sonuç: Araştırmanın sonucunda TRT repertuvarında bulunan Rast makamındaki sözlü eserler hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır:

- 15. yüzyıldan 19.yüzyıl sonuna kadar 48 besteci 14 değişik formda 27 farklı usûl kullanarak 117 beste yapmışlardır. En fazla eser veren besteci 16 eserle Rif'at Bey'dir.

- 15. yüzyılda 4 farklı form 6 değişik usûlle, 17.yüzyılda 4 farklı form 4 değişik usûlle, 18. yüzyılda 7 farklı form 11 değişik usûlle, 19. yüzyılda 12 farklı form 20 değişik usûlle bestelenmiştir.

- Öztuna'nın⁷ 6 Rast eserini kaydettiği büyük şarkı bestecisi Şevki Bey'in TRT repertuvarında sadece bir eserinin bulunması şâ-yân-ı hayrettir.

- 16. yüzyıl Rast makamının rağbet görmediği bir dönem olarak göze çarparken, 18. yüzyıl dînî müziğin, 19. yüzyıl ise lâ-dînî müziğin öne çıktığı dönemlerdir.

Tartışma: 19.yy.da diğer yüzyıllara göre Rast Makamında daha fazla eser bestelenmesinin nedeni, piyanonun Osmanlı elitleri arasında yaygınlık kazanması ve Rast Makamı'nın piyano ile icrasının Hüzzam, Uşşak, Kacığar gibi makamlara nispeten daha mümkün olması öngörülebilir. Ancak bu varsayımın ispat edilebilmesi; Bûselik, Nihavend, Acemaşiran, Mahur v.b. gibi piyano ile icrası nispeten mümkün olan ve Hüzzam, Uşşak, Kacığar v.b gibi piyano ile icrası asla mümkün olmayan makamlarda bestelenmiş sözlü eserlerin (bu çalışmaya benzer şekilde) istatistikî bilgi çalışmalarının yapılması ve sonuçların karşılaştırılmasına bağlıdır.

⁷ Öztuna, Y. Büyük Türk Müsîkîsi Ansiklopedisi, c:II, s: 357